

Japan nyelv és kultúra oktatása meséken keresztül – setsuwa a buddhista hitéleti oktatásban

jelige:KTO132

Tartalomjegyzék

1, Bevezetés	3
2, Japán és a buddhizmus összefonódása	4
3, Setsuwa és buddhizmus – buddhizmus az irodalomban.....	5
4, A Konjaku Monogatariról részletesen.....	6
4.1, A Konjaku Monogatari Shū kialakulása	7
4.2, A történetek célja.....	8
5, A játékos tanulás biológiai háttere és a tanulás lélektana....	9
6, Meseterápia.....	11
7, A meséken keresztüli oktatás nyelvi tudástól és oktatni kívánt témától függően	12
8, Mesével való oktatás a gyakorlatban – a módszerek bemutatása egy mesén keresztül	14
9, Összegzés.....	18
10, Függelék	20
11, Bibliográfia	23

1, Bevezetés

Egy idegen nyelv tanulása számos nehézséget rejt magában. Ezek a nehézségek csak fokozódnak, ha az ember az adott nyelven valamilyen szaknyelvet is szeretne megtanulni. Főiskolánkon, a Tan Kapuja Buddhista Főiskolán, a japán szakirányon előbb vagy utóbb mindenki szembe találja magát olyan buddhista szakszavakkal, melyek még egy átlag japán ember számára sem feltétlenül ismertek.

Emellett természetesen a japán kultúrával, ezen belül a régi idők kultúrájával is megismerkedik a tanuló, hiszen a jelenlegi Japán ezen sokrétű kultúrák fejlődéseinek eredményeképpen jött létre. Ehhez kapcsolódóan szintén számos, egyedi szó kerülhet elő, melyekkel a hétköznapi életben nem találkozunk az ember. Ahhoz, hogy a tanulók a japán nyelvvel, s ezáltal a japán buddhizmussal foglalkozzanak, a lehető leghamarabb célszerű elsajátítani ezeket a szavakat, hogy a régi szövegek, buddhista szentiratok tanulmányozásánál és fordításánál már ne jelentsenek problémát.

A tanulásra sokféle mód létezik, függően a tanult tárgytól, illetve az adott tanuló vagy csoport preferenciáitól. A szavak, listák, nyelvtanok memorizálása mellett üdvös lehet –még felnőttek esetében is– ha a tanulást játékos feladatokkal könnyítjük meg. A következőkben kísérletet teszek arra, hogy bemutassak egy ilyen módszert, a mesék segítségével való tanulást. Főként a Konjaku Monogatari (Tales of Times Now Past, Régi idők történetei, továbbiakban KM) című gyűjtemény meséit fogom példának hozni, a gyakorlati kivitelezésben pedig részben Varrók Ilona szöveggyűjteményére támaszkodom. A KM a Heian korban keletkezett és szép számmal találhatóak benne buddhista és világi tanmesék. Természetesen ezen kívül vannak egyéb olyan gyűjtemények, melyeket fel lehet használni, ezekről is ejteni fogok néhány szót. Céлом a dolgozattal egy olyan lehetőség bemutatása, mely a későbbi japán nyelv és japán buddhizmus iránt érdeklődőknek segítséget nyújthat a könnyebb és eredményesebb tanulásban.

A teljesség kedvéért nagy vonalakban kitérek arra is, miként került be Japánba a buddhizmus, s hogy milyen a kapcsolata az irodalommal. A mesékkel való tanítás hasznosságának alátámasztásaként be fogom mutatni a tanulási folyamatok biológiai és lélektani hátterét, s végezetül, mielőtt az utolsó két fejezetben részletezném a gyakorlati kivitelezést, szót ejtek a meseterápiáról is.

Dolgozatomban a Hepburn átírást használom. Kivételt képez ez alól a példának hozott meserészlet, itt a magyaros átírás szabályait követem, a könnyebb olvashatóság érdekében,

ugyanakkor az oktatáshoz való felhasználás példáinál már ismételten a Hepburn átírást alkalmazom.

2, Japán és a buddhizmus összefonódása

Japánba a buddhizmus az 500-as évek közepén került be, koreai és kínai közvetítéssel. Célja leginkább az állam védelme, az ország egyesítését segítő államvalláskénti szerepe, a szerencse és gazdagság biztosítása volt. A vezetők nem azért támogatták a buddhizmust, mert annak filozófiáját és spirituális gondolatait tartották volna országuk számára üdvösnek. A vallást látták benne, mely Korea és Kína kulturális fejlődéséhez hozzájárult, ezen felül közvetlen, praktikus előnyöket ígért hívőknek és gyakorlóknak, tehát először inkább formailag, mint tartalmilag értékelték meg.¹ A Nara korban (646-794) az állam egyre inkább támogatta a buddhizmust, állami pénzen építettek minden tartományban kolostorokat szerzetesek és szerzetesnők számára (kokubun ji - , kokubun niji). Ekkor készült a Tōdaiji templom és a narai Nagy Buddha.² Ekkor még szigorú szabályok kötötték a vallás gyakorlóit, tilos volt többek között az emberek közé menni és tanítani őket.³ (Ez a gyakorlat merőben eltért a buddhizmus kezdeti, indiai formájától, ahol a szerzetesek vándorló életmódot folytattak, s élelmet a falvak embereitől kaptak, tanításért, lelki útmutatásért cserébe.) A kolostorokban a Kínából átvett hat iskola tanait tanulmányozták.⁴ Nem csak a buddhizmus volt kínai, írni is csak a kínai karakterekkel tudtak.⁵

A Heian korban (794-1185) viszont változtak a dolgok. Japán elszigetelődött, és vegyítve saját hagyományait az addig a Tang-Kínából importált kultúrával elkezdett kialakítani egy sajátos, japán kultúrát. A kínai karakterekből fokozatosan létrejött a kana írás, mellyel már képesek voltak japánul is írni. A buddhizmus is kikerült a kolostorok falain kívülre, s az emberek elkezdhatték megismerni.⁶

Már Saichō és Kūkai tanaival megkezdődött a buddhizmus eljapánosodása, ám csak a Kamakura korban alakult ki egy jellegzetesen japán buddhizmus, mely ténylegesen

¹ Kasahara 2009:47.

² Kasahara 2009:48.

³ Kasahara 2009:48.

⁴ Ezek a Jōjitsu-shū (成実宗), a Kegon-shū 華嚴宗, a Kusha-shū 俱舍宗, a Ritsu-shū vagy Risshū (律宗) és a Sanron-shū (三論宗).

⁵ Keene 1999:33

⁶ Kato: 1979:139.

elterjedhetett a nép körében is. Megjelentek vándorszerzetesek, akik járták az országot és tanították az embereket. Kasahara háromféle vándortanítót említ meg: *hijiri hōshi* (szent tanító), *shōnin* (szent ember) és *shami* (szerzetes-tanonc). Ezek között a tanítók között voltak olyanok, akik önként hagyták el a kolostorokat, mivel elutasították azok elzárkózását a köznéptől, ám akadtak szép számmal rosszul képzett, kolostorokból kirúgott tanítók is.⁷ Ezen kívül még a nyilvános buddhista tanításokon volt lehetőség a buddhizmussal való ismerkedésre, erről részletesen a következő fejezetben szólok.

3, Setsuwa és buddhizmus – buddhizmus az irodalomban

Mivel a Heian korban a buddhizmus még inkább volt a nemesek kiváltsága, mint a nép vallása, az „egyszerű embernek” az előző fejezetben említett „nem hivatalos” vándorszerzetesek mellett főként az úgynevezett nyilvános buddhista tanításokon találkozhattak a buddhizmussal. Ezeken a tanításokon a szertartás alatt⁸ elhangzottak tanmesék is, melyek egy egyszerűbb tanítást fogalmaztak meg történetbe ágyazva, az emberek okulására és szórakoztatására. Ezeket nevezzük setsuwának (説話).

A setsuwa szó eredetileg szájhagyomány útján terjedő meséket jelölt, de ma már inkább az írott történetekre használják, a gyerekmeséktől kezdve egészen a buddhizmussal kapcsolatos komoly filozófiai tartalommal bíró történetekig. A főbb setsuwa gyűjtemények tartalmazznak mind buddhista történeteket, melyek különböző buddhák vagy bódhiszattvák életeit mesélik el, mind pedig világi történeteket, melyek az egyszerű emberek életéről szólnak.⁹ A történetek, melyek ezekben a gyűjteményekben lejegyzésre kerültek, nem mind japán eredetűek. Japánba Kínából, Kínába pedig Indiából kerültek át a buddhizmus közvetítésének segítségével. Kínában a nép számára tartott buddhista ceremóniák magukba foglaltak praktikus magyarázatokat a tanok életben való hasznosításáról, s ezeket különböző történetekbe ágyazva adták elő, melyekben visszaköszönt India gazdag mesemondó hagyománya. A népszerű történeteknek idővel kialakult több változata is, s később le is jegyezték őket. A Kínába látogató japán szerzetesek (pl. Ennin 794-864) feltehetőleg részt vehettek ezeken a ceremóniákon, s mikor hazatértek, magukkal vihették a meséket és a nyilvános szertartások szokását is. A legrégebbi szövegek a buddhista kánon tanításait

⁷ Kasahara 2007: 150-51.

⁸ Publikus tanítás leírása: Konishi 1991:133.

⁹ Keene 1999:568.

mesélik el egyszerű nyelvezettel, a későbbiek buddhizmussal kapcsolatos kínai vagy japán meséket, továbbá kialakultak buddhizmushoz közvetlenül nem kapcsolódó világi történetek is, de ezekben szintén található valamilyen tanítás, tanulság.¹⁰

Az ilyen történetek felhasználása az oktatásban több szempontból is hasznos. A meséket olvasva és hallgatva (már akkor is, ha ez magyarul történik) elkezdjük érezni a japán kultúra és gondolkodásmód jellegzetességeit, s ez a „hozzászokás” segít megérteni ennek a miénktől olyannyira különböző kultúrának a működését. Ezen kívül szakszavak, korabeli használati tárgyak nevei is könnyebben jegyezhetőek meg történetbe ágyazva, valamint a mesékben található egyszerűsített, komplikált filozófiai fejtegetéstől mentes tanításokat is hamarabb fogadja be az, aki még nem mélyült el az ilyen jellegű tanításokban, hogy aztán egy szilárd alapot képezzenek a bonyolultabb, összetettebb gondolatok megértéséhez. Mivel, ahogy már említettem, ezekben a gyűjteményekben (és fokozottan igaz ez a KM-ra) Indiai és Kínai eredetű történetek is találhatóak, a nyelv elsajátítása mellett további elemzésre is alkalmasak. Az első néhány történet például a történelmi Buddha születésének történetét és életét meséli el, s számos hasonlóságot mutat az indiai verzióval. Segítségükkel végig lehet járni a kulturális különbségeket, vagy megfigyelni a vallási elemek változását országonként, mely – még ha nem is szükséges közvetlenül a diákok tanulmányaihoz – érdekes adalékként szolgálhat, s tovább színesítheti az órát. És hogy miért is teszi könnyebbé az emlékezést az, ha mindezt mesékbe ágyazva tanuljuk? Boldizsár Ildikó a következőket írja: „Mindarra, amit történeteken keresztül tanulunk meg vagy élünk át, sokkal jobban emlékszünk, mint azokra a tudáselemekre, amelyeket bemagoltunk, vagy amelyet a fejünkbe vertek. Ennek egyik oka, hogy a történetek mindig az érzelmeket célozzák meg, mégpedig olyan erővel, hogy egy-egy mese hatása alól nehéz kivonódni.”¹¹

4, A Konjaku Monogatariról részletesen

A mű nagyjából ezer történetet (Haruno Shirane könyve szerint egészen pontosan 1039,¹² míg Sugimoto 1040 történetről tesz említést¹³) foglal magában. Ezek harmincegy fejezetre oszlanak, melyekből három (8, 18, 21) elveszett. (Ugyanakkor Keene felveti¹⁴, hogy mivel a

¹⁰ Konishi 1991:122.

¹¹ Boldizsár: 2010: 23-24.

¹² Shirane 2007: 529.

¹³ Sugimoto 2009: 312.

¹⁴ Keene 1999: 573.

fejezetek címe, s néhol maguk a mesecímek is fennmaradtak, nem elvesztek ezek a részek, hanem a gyűjtemény összeállítása fejeződött be mielőtt a szövegek elkészültek volna.)

A harmincegy fejezetet, ahogy már korábban is említettem, három csoportra oszthatjuk: indiai, kínai és japán mesékre¹⁵. A korabeli japánok tudomása szerint a gyűjteményben fellelhető három ország képezte a világot, ezért úgy gondolhatták, hogy ez a gyűjtemény a világ minden tájáról szóló történetek gyűjteménye¹⁶. A pontos felosztást tekintve Kato nem mondja ki, hogy a mű melyik része tartalmazza a kínai történeteket (bár az egyes fejezetek témáit tekintve jóval részletesebb leírást ad), így itt Haruno Shirane felosztását követném¹⁷. Az első öt fejezetben találhatóak az indiai eredetű mesék, a második öt fejezetben a kínai eredetűek, a fennmaradó rész, tehát a mű nagyjából kétharmada pedig japán meséket tartalmaz, buddhistákat és világiakat egyaránt.

Az indiai részben találhatóak történetek a történelmi Buddháról, tanítványairól, valamint egyéb, buddhista tanításokkal kapcsolatos mesék. A kínai részben a mesék a buddhista hagyományokról és a jámborságról szólnak. A japán szekcióban a 12-20. fejezetig találhatóak a buddhizmus tanításait ecsetelő történetek, 22-31-ig pedig a világiak¹⁸. Ebből látható, hogy a KM felépítése teljesen logikus. Egyrészt úgy követi egymást a három nagyobb rész, ahogyan a buddhizmus is terjedt Indiától Japánig, másrészt a buddhista tanításokat tartalmazó mesék is úgy jönnek egymás után, hogy az alaptanításoktól haladnak a buddhizmushoz nem annyira szorosan kapcsolódó tanítások felé.¹⁹

4.1, A Konjaku Monogatari kialakulása

A kialakulásnál azért előbb tárgyaltam a szerkezetet, mert a mű kialakulása körüli bizonytalanságok elosztatásában nagy szerepe van ennek a precíz szerkesztettségnek. Az, hogy a mű egészének szerkezete követi a buddhizmus terjedését, és az egyes részekben belüli történetek is a mélyebb tanításoktól haladnak a köznapi emberek számára szóló tanítások felé, arra enged következtetni, hogy egy buddhizmusban jártas illető, valószínűleg szerzetes lehetett a gyűjtemény összeállítója. Ám ennyire nem egyszerű a dolog. Az eddigi kutatások alapján nem tisztázott, hogy buddhista szerzetes, arisztokrata ember, egy ember, vagy egy

¹⁵ Kato 1979: 198.

¹⁶ Sugimoto 2009: 313.

¹⁷ Shirane 2007: 529.

¹⁸ Kato 1979: 198.

¹⁹ Kato 1979: 198.

csoport író munkájának eredménye a gyűjtemény.²⁰ Katonál keletkezési dátumként 1120 szerepel, s az, hogy a szerző ismeretlen.²¹ Mind Shirane, mind Keene megemlíti azonban Minamoto no Takakuni nevét, mint lehetséges szerzőt. A hagyomány úgy tartja, hogy ő állította össze a gyűjteményt, Smith pedig 1966-os cikkében még tényként kezeli ezt.²² Takakuniról az a hír járta, hogy annyira rajongott a jó történetekért, hogy néha megállította a háza előtt elhaladó embereket, abban a reményben, hogy tudnak neki szolgálni valamilyen szórakoztató mesével.²³ Ám Minamoto no Takakuni 1004-1077-ig élt²⁴, a gyűjtemény becsült keletkezése (lásd: feljebb) pedig ennél későbbi, ezenkívül tartalmaz olyan történeteket, melyek már a halála után keletkeztek, s az, ahogy ezek a történetek beleépülnek az egészbe, valószínűsíti azt, hogy egy későbbi ember állította össze.²⁵ Maguk a történetek szájhagyomány útján terjedtek, így szerzőjük ismeretlen. Azonban a buddhista meséket szerzetesek találhatták ki, hogy tanítsák az írástudatlan közönséget.

4.2, A történetek célja

A gyűjtemény meséinek két célja van: egyrészt vallási, azaz a közönséget hozzásegíteni a buddhizmus mélyebb megértéséhez, másrészt világi: szórakoztatni az embereket.²⁶ Mivel szélesebb köröknek szól, egyszerűsített formában mutatja be a buddhizmust. A rossz cselekedetek büntetése azonnali, s az erényes tettek következménye is rögtön látható. Például az olyan történetekben, ahol szó esik a Lótusz szútráról, ott nem magyarázza el a szútra tartalmát, hanem csak a szútra recitálásával elérhető eredményeket ecseteli.²⁷

A történetek efféle precíz, logikus szerkesztettsége, egyszerűsége véleményem szerint még inkább alkalmassá teszi a gyűjteményt arra, hogy oktatási anyagként használjuk fel. A sorrendben kiválasztott mesék kerek egészet alkotnak, s végigkövethető rajtuk a buddhizmus terjedésének útja is, mely egyszerűségében segítheti egy biztos tudás alapjának kialakulását.

²⁰Shirane 2007: 529.

²¹Kato 1979: 198.

²²Smith 1966: 222.

²³Keene 1999: 573.

²⁴Shirane 2007: 529.

²⁵Keene 1999: 573.

²⁶Shirane 2007: 529.

²⁷Shirane 2007: 530.

5, A játékos tanulás biológiai háttere és a tanulás lélektana

Bár a téma részletes taglálása jelen dolgozat terjedelmébe nem fér bele, mindenképpen fontosnak tartom megemlíteni, hiszen ez adja meg a mesékkel való tanulás létjogosultságának tudományos alapját, így érintőlegesen szót ejtenék erről is.

Miért is van pontosan az, hogy az agyunk könnyebben raktározza el azokat az információkat, melyeket történetekbe, dalokba ágyazva, játékos tanulás által kapunk? Maria Laura Fuertes tanulmányában a mesék kisiskolások számára való oktatásban való felhasználásáról értekezik, s részletesen taglalja azt, hogy hogyan működik az agyunk, biológiai tényekkel bizonyítva azt, hogy miért lehet hatásos az, ha a diákok mesék felhasználásával tanulnak. A játékos tanulás, a mesékbe ágyazott tartalom úgy stimulálja az agyat, hogy az nagyobb eséllyel raktározza el az új ismeretanyagot. Arra is kitér, hogy a hatékony tanulás nem akkor jön létre, amikor a tanuló stresszt és félelmet tapasztal, hanem akkor, amikor pozitív környezetben kellemes ingerek érik, mint például kihívás (természetesen olyan kihívás, melynek teljesítésére esély van), vagy sikerélmény. Ennek oka az, hogy agyunk egy olyan szerv, mely örömteli állapotokat keres.²⁸

A mesék általi tanulás egy ilyen pozitív stimuláció lehetne. Maga a meseolvasás egy kellemes tevékenység, ha pedig a diákok megtanulják, előadják a meséket, akkor sikerélménnyel is párosul. Mikor a történetek segítségével tanulnak a diákok, akkor magára a történetre, annak cselekményére koncentrálnak, nem pedig azokra a dolgokra, amiket éppen tanítanak nekik. Ez csökkenti a szorongást, és táplálja a pozitív érzéseket.²⁹

Az efféle tanulás sikerességéhez hozzájárul, hogy a tanulók újra és újra előveszik a mesét, részletesen feldolgozzák, olvasás formájában, szótárazás formájában, előadás vagy fordítás formájában, ahogy erre majd ki is térek a későbbiekben. A tanult anyagra való emlékezés pedig függ a feldolgozás mélységétől.³⁰

A közös előadás szórakoztató, ez pedig az ehhez szükséges tanulás nehézségét is csökkenti. Egy mese, vers megtanulása mindig könnyebb, mint egy egyszerű listáé. Egyrészt található az egyes mondatok között kapcsolat, másrészt az egész történet kerek egészet alkot. A szöveg kontextusában az egyes szavak memorizálása így hatékonyabb és nagyobb eséllyel tárolódik a hosszú távú memóriában.

²⁸ Bővebben: Fuertes : Brainy ways to teach kids through stories

²⁹ Fuertes 2010: 32.

³⁰ Bednorz 2006:169.

1. A tanulás folyamata³¹

Szerencsésnek mondhatom magamat, mert gyermekkoromban személyesen is tapasztalhattam a „tanuló fél” oldaláról a mesékkel való tanítási módszert. Általános iskola 3. osztályában angol csoportunkkal előadtuk a “Goldielocks and the three bears” (Aranyfürtöske és a három medve) című mesét, angolul. Az akkori nyelvismeretünk még igencsak kezdetleges volt. Megkaptuk ki-kik a szöveget, megbeszéltük a tanárnővel a jelentését, majd ki-kik megtanulta a saját részét. A kevés szereplő – nagy létszámú csoport problémáját úgy oldotta meg, hogy – a görög drámákhoz hasonlóan – egy kóruossal támogatta meg az előadást. Ezen kívül volt még egy mesélő, ezt a szerepet kaptam én. Annak ellenére, hogy az akkor történt események közül sokra csak alig-alig emlékszem, a szövegből most is vissza tudok idézni néhány sort. Ugyanezt a módszert a japán nyelv és buddhista szaknyelv tanulásánál is sikerrel lehetne hasznosítani. A mondatok, jellegzetes szófordulatok ilyen módon való megtanulása egy szilárdabb alapot képez a tanulónak. A japán nyelvnek van egy olyan jellegzetessége, hogy a legtöbb élethelyzetre megvannak a tipikus válaszok, melyek sokkal kötöttebbek a többi nyelvnél. (Ezt mutatja az is, hogy a nyelvvizsga hallott szövegértés szekciójában az egyik típusfeladatban csak egy mondat hangzik el kérdésenként, s erre kell kiválasztani a megfelelő választ.) Emiatt különösen fontos, hogy a tanulók begyakorolják a különböző helyzetekben alkalmazandó sztenderd válaszokat, mert ez a kommunikációjukat nagyban segíteni fogja. Későbbi kutatásaik alkalmával szükségessé válhat a kommunikáció a hasonló témában kutató professzorokkal, vallásgyakorlókkel, szerzetesekkel. Emiatt szükséges az, hogy a tanuló megszerezze az alapvető kommunikációhoz szükséges tudást,

³¹ Fuertes 2010:17

elsajátítsa az egyszerű, sztenderd válaszokat, hiszen ezekre építve tudja majd tovább képezni magát a választékos, tudatos nyelvhasználat felé.

6, Meseterápia

Ha ma azt a szót halljuk: mese, a legtöbb ember gyermekekhez szóló történetekre asszociál. Ám tévhit, hogy a mesék gyermekek számára lettek kitalálva, hiszen a 19. század végéig főként felnőtteknek szóltak,³² s ahogy már korábban említettem, így van ez a setsuwák esetében is. Ami a mai általános szemlélettel nézve gyermekek számára íródott tanmesének tűnik, az a maga idejében a felnőttek erkölcsi oktatását, szórakoztatását, a tudás átadását szolgálta. Ennek fényében az, hogy a mesék segítségével felnőtt emberek is oktathatók, a mai világban sem tűnik annyira furcsának. Amellett, hogy a nyelvet gyakorolhatják, egyéb előnyös hatásai is lehetnek. Bettelheim azt mondja, a szájhagyomány útján terjedő mesék (s ilyen a setsuwa is) hosszú időn keresztül addig finomodtak, ameddig képessé váltak arra, hogy egyszerre tudtak szólni az emberi személyiség különböző rétegeihez, s ugyanúgy el tudták érni a felnőtteket s a gyermekeket egyaránt.³³ Boldizsár azt írja, a mesék hősei mintegy utánpótlásra készítetik a mese hallgatóját, és ez azt is jelentheti, hogy bizonyos megkövesedett formák, elzáródott érzelmi csatornák élővé, élettélivé válnak benne.³⁴

Az ilyen fajta hatás idegen nyelv tanulásánál különösen előnyös, és fokozottan igaz ez a japán nyelvre. Az tapasztalható, hogy néhány diák feszült, ha meg kell szólalnia a tanult nyelven. A mesék olvasása, valamint hangos felolvasása, társakkal közösen való előadása segíthet lerombolni a korlátokat és növelheti a tanuló önbizalmát, ezáltal „éles helyzetekben” is könnyebben szólalhat meg.

Itt nem feltétlenül arra gondolok, hogy a meseterápia³⁵ átvitele szükséges lenne a meséket segédeszközként használó tanórák esetében. Azonban a meseterápiával kapcsolatban folytatott kutatások és tapasztalatok alapján joggal várható, hogy a mesék alkalmazása az egyszerű nyelv és kultúra tanulásán túl egyéb pozitív hatásokat is kivált, hiszen ha nem is tekintjük a meséket „gyógyító történeteknek”, a pozitív, léleknyugtató hatásuk megmarad.³⁶

³² Boldizsár 2010: 16.

³³ Bettelheim 1985:12.

³⁴ Boldizsár 2010:15.

³⁵ Boldizsár 2010:21.

³⁶ Boldizsár 2010:23.

7, A meséken keresztüli oktatás nyelvi tudástól és oktatni kívánt témától függően

A témában, nevezetesen a mesékkal, versekkel való tanításban született már egy szöveggyűjtemény Varrók Ilona által. A könyv a meséket első, második és harmadik szakaszra osztja. Minden szakasz több mesét vagy verset tartalmaz, és tartozik minden meséhez feladat, valamint kislexikon is egyes szavak magyarázatával, sőt, ajánlott olvasmányokat is találunk. A gyűjtemény a fiatalabb generációnak szól, de úgy gondolom, a hasonló, játékos feladatokat nem csak a gyermekek oktatásában lehetne hasznosítani.

Egy mesét a céltól függően többféleképpen is lehet alkalmazni. Vegyünk például egy mesét az eredeti történetből, és nézzük hozzá a modern japán fordítást. Amennyiben klasszikus japán nyelvet akarunk tanítani, úgy az eredeti fordítást használhatjuk, és azon mehetünk végig a tanulókkal. Amennyiben modern nyelvbe ágyazott buddhista szaknyelvet szeretnénk tanítani, úgy a modern fordítást célszerű megnézni. Vannak szavak, melyek esetleg különbözhetnek a klasszikus és a modern verzióban, azon túl is, hogy ahogyan a nyelv alakult, úgy bizonyos szavak más jelentéstartalommal ruházódtak fel, s a modern nyelvben már máshogy használjuk őket. Ha ilyen szavakkal találjuk szembe magunkat, akkor véleményem szerint fontos mérlegelnünk, hogy melyik verzió használata üdvösebb a tanulók szempontjából. Ez függhet például a tanulók tudásszintjétől, egy attól, hogy a történet után később milyen egyéb témákat kívánunk feldolgozni velük. Nézzünk meg egy egyszerű példát. A 6. fejezetben közölt mese klasszikus változatában szerepel a juryō (受領) szó, a modern verzióban pedig a kokushi (国司) kifejezéssel találkozunk. A kokushi egy tisztség, tartományfőnök, a juryō pedig eme tisztség egyik „alfaja”. Vegyünk egy olyan esetet, melyben a modern japán nyelvű verziót olvassuk a diákokkal. Itt azt is figyelembe kell venni, hogy mennyi történelmet tanultak eddig. Amennyiben olyan diákokkal van dolgunk, akik már tanulták a kor történelmét, s ismerik a kokushi szót, úgy a mesében a juryō szót használjuk, hiszen így bővítjük szóincsüket és történelmi ismereteiket, különösképpen akkor, ha a tisztségekről adunk nekik némi magyarázatot. Ha olyan diákokról van szó, akiknek még nem csenghet ismerősen a kokushi szó, akkor viszont ezt érdemes használni, hiszen ezzel fognak találkozni a történelemkönyvekben is, a bonyolultabb, keveset használt szavakkal pedig ráér megismertetni őket egy későbbi fázisban.

Célcsoporttól függően a mesék háromféle felhasználását javaslom:

1. **Kezdő japántanulóknak a mese magyarra fordított változatának olvasása.** A mesében célszerű néhány szót (foglalkozás, speciális ruhadarabok és ház részei, buddhista szakszavak) meghagyni japánul, a meséhez pedig mellékelni egy listát, mely tartalmazza a szavakat kanjival, rōmajival és magyarul. A magyar rész üresen hagyható, így a tanulók otthon, önállóan kereshetik ki a szavakat, a következő órán pedig meg lehet beszélni őket. Így biztosítva van egyrészt az önálló erőfeszítés, és lehetőség nyílik segítségkérésre is. Megbeszélés után a mese eredeti nyelven való betanulása, színdarabként való előadása segíthet a nyelvtani formák, gyakran használt mondatok megjegyzését. Ilyenkor különösen ügyelni kell arra, hogy az írott és beszélt nyelv eltérnek egymástól, így lehetőleg módosítsuk úgy a szöveget, hogy olyan formákat tartalmazzon, melyeket a beszélt nyelv is.
2. **Haladó japántanulóknak a szöveg modern japán nyelvre fordított változatának magyarra fordítása,** japán szöveg felolvasása, az egész mese egyéni megtanulása. Mivel itt már haladó szintű tanulókról beszélünk, lehetséges az, hogy egy diák egy mesét dolgozzon fel. A szólista alkalmazása itt is ajánlott, célszerű az összes olyan szót és kifejezést kigyűjteni, mely egyébként ritkán fordul elő.
3. **Klasszikus japán nyelv oktatásához az eredeti szöveg együttes használata a modern szöveggel.** Mivel a klasszikus japán nyelv egyik nagy nehézsége, hogy nem csak szavaiban, de nyelvtanában is különbözik a modern nyelvtől, itt célszerű ezeket részletesen elemezni a tanulókkal. A szólista itt tartalmazza a lehető legtöbb olyan szót, melyek megtalálása a tanulók számára nehézkes lenne.

A cél természetesen az, hogy a csoport eljusson a harmadik szintig, azaz klasszikus eredetiben tudjon olvasni történeteket, vallási és filozófiai munkákat. Az egyszerűbb történetek által a tanuló könnyebben megszokhatja a klasszikus japán nyelvezetét, nyelvtanát, így a későbbiekben kevesebb nehézséggel kell számolnia, ha olyan gondolkodók tanulmányozására, fordítására adná a fejét, mint például Yoshida Kenkō vagy Shinran.

8, Mesével való oktatás a gyakorlatban – a módszerek bemutatása egy mesén keresztül

A japán egy, az angolnál jóval komplexebb nyelv, mivel sokkal inkább elszakadnak a különböző írások stílusai, valamint a beszélt és írott nyelv. Ezért nagyon fontos, hogy megfelelő körültekintéssel válasszuk ki az adott mesét. Legyenek benne olyan nyelvtani formák, melyek kötelező elemei annak a nyelvvizsgának, melyre a tanulók éppen készülnek, s amennyiben modern fordítást használunk, figyeljünk arra, hogy a lehető legtöbb párbeszéd legyen benne, mivel ezek a beszélt nyelvet használják, valamint ha a mese eljátszására kerül sor, ez megkönnyíti a dolgot.

Ez a fajta oktatásmód véleményem szerint rendkívül könnyedén tud alkalmazkodni ahhoz, hogy a csoport, akikkel dolgozunk milyen szinten áll japán nyelvből, illetve milyen ismeretei vannak a történelem és a vallástörténet területén, s a felhasznált mese és a hozzá tartozó listák, magyarázatok minimális változtatásokkal alkalmazhatóak bármelyik szintre. Azonban mégis úgy gondolom, hogy a legcélszerűbb lenne akkor tanítani, amikor a tanulóknak már van némi ismerete a japán történelemnek azon korszakából, melyben a történetek játszódnak. Amennyiben tantervbe építve, tanóra keretében történik ez a fajta oktatás, célszerű annak megfelelően kiválogatni a történeteket, hogy éppen mit tanulnak a diákok, illetve mit tanultak a korábbi félévekben. Így a tanulók egy időben, vagy kis eltéréssel kapnak információkat ugyanarról a korszakról kevésbé kötött, játékosabb órán, valamint a kötött, hagyományos értelemben vett történelemórán vagy vallástörténet órán.

Bár az egyik legnagyobb setsuwa gyűjtemény, az itt is ismertetett és felhasznált KM csak az 1120-as elkészültéig bezárólag tartalmaz történeteket, számos egyéb gyűjtemény áll rendelkezésünkre, melyek időben és témájukban is eltérnek, ezáltal különböző témák tanításához használhatóak segédletként. A legrégebbi setsuwa gyűjtemény a kínai nyelven íródott *Nihonkoku Genpō Zen'aku Ryōiki* (röviden csak *Nihon Ryōiki*, angolul Account of Miracles in Japan, Japán földjén megesett jó és rossz tettek miatt létrejövő csodák). A *narai Yakushi* templom *Kyōkai* nevű szerzetes állította össze, feltehetőleg a többi szerzetes számára, s a ceremóniákon használták őket³⁷. Mivel kínai nyelven, szerzetesek számára íródott gyűjteményről van szó, ezért a mélyebb buddhista tanok, valamint a japánosan írt kínai szövegek tanulmányozásához használható leginkább. A *Hyakuza Hōdan Kikigaki Shō* (Notes on One Hundred Sessions of Sermons, Feljegyzések száz szertartásról), mely 20 darab, 100

³⁷ Keene 1999: 206-7.

napon keresztül végzett Lótusz szútra szertartás leírását tartalmazza,³⁸ ezáltal ez is a buddhizmusban s annak szaknyelvében való elmélyedéshez nyújthat segítséget. Az *Otogizōshi* a 14-16. századból tartalmaz 350 történetet, a KM-hez hasonlóan szintén „könnyedebb” hangvételi, így megint csak inkább a korabeli kultúra, az emberek élete és hasonló témák feldolgozására és tanítására alkalmas.

A történetekben előforduló korszak-, város-, helység- és személynevek a történetek olvasása, fordítása, játékos előadása által közelebbé és könnyebben megjegyezhetővé válnak. Egy történetbe ágyazott, történethez kapcsolható információ könnyebben megragad az ember emlékezetében. Így „kapaszkodók” képeződnek, ezekhez pedig a többi ismeretanyagot könnyebben tudja hozzákapcsolni a tanuló.

A számos előny mellett ennek a módszernek természetesen hátránya is van. Mivel nincs olyan fajta monitorozás mint egy normál óra esetében, ahol tesztekkel, felelésekkel kéri számon a leadott tananyagot, így fennáll a veszélye annak, hogy nyelvtanilag nem áll össze a tanulóban kerek egészzé a nyelv a maga komplexitásában, emiatt pedig a tanuló nem képes magasabb szintekre fejlődni, biztosan uralni a nyelvet. Emiatt elhanyagolhatatlan, hogy az ilyesféle, kommunikációra építő módszerek ne csak önmagukban álljanak, hanem kiegészítőként, segítőként funkcionáljanak a hagyományos órák mellett, melyek elhanyagolhatatlanok a magas szintű nyelvhasználatra képes emberek képzésében.³⁹

A következőkben közölni fogok egy részletet a KM c. gyűjtemény egyik történetéből. Ebben a rövid részletben előkerül több olyan szó is, amit kultúra, vallás és történelem tanulás során hasznos lehet megtanulni, ezért esett erre a választásom. A teljes mesét nem közlöm, azonban az érthetőség kedvéért az alábbiakban összefoglalom a tartalmát.

A főszereplő egy *Kanken* nevű szerzetes, a történet az ő fiatal korában játszódik, akkor, amikor még világi életet élt. Betörnek a házukba, ám ő segít megszökni a tolvajnak, mivel mély együttérzés ébred benne iránta.⁴⁰ Évek múltán útban a főváros felé rablók támadják meg, ám a rablók vezetője pont az az ember, akit ő régebben megmentett, így meghagyják az életét. Ez egyrészt hajaz a magyar mesék „jó tett helyébe jót várj” elvére, ám ugyanakkor karma-tanhoz is hasonlít. A buddhizmusban a karma nem feltétlenül azonnali következményekkel

³⁸ Keene 1999: 571-72.

³⁹ Kamada, Jacobsen, 1990: 151-152.

⁴⁰ A történet ezen részének apropóján szóba hozható a buddhizmus karunā fogalma, mely egyszerűsítve együttérzést jelent (ám a hinayána és a mahájána buddhizmusban némiképp különbözik a magyarázata, ezért ezt nagy vonalakban célszerű tisztázni az oktatás során). A szövegben a következő található: 何二怙シク思ユラント思二,. Valójában a karunā a 慈悲 (jihi) szó jelenti a japán buddhista szaknyelvben, tehát itt valószínűleg nem erre utalnak a szövegben. Azonban ha így fordítjuk illetve magyarázzuk, az a történet jelentésén nem változtat.

járó dolog, nem is biztos, hogy egy életen belül kapunk ellentételezést. Tehát vallási szempontból a mese alaptörténete az, amit a tanulóknak példaként tudunk felhozni. Amennyiben vallástörténettel, azon belül is a buddhizmussal foglalkozó tanulókról van szó, úgy részleteibe menően is lehet tanulmányozni az adott vallási jellegzetességet, össze lehet hasonlítani a különböző buddhista irányzatok karmáról alkotott nézeteivel, esetleg egyéb vallások hasonló tanaival ám amennyiben főként a nyelv iránt érdeklődő csoporttal dolgozunk, ettől el lehet tekinteni.

A következőkben közlöm a történet egy részletét, majd bemutatom a benne szereplő szavak segítségével, hogy milyen módon, magyarázatokkal lehet a korabeli dolgokat közelebb hozni a diákokhoz, ezáltal segítve hozzá őket a japán kultúra alapjaiban való megismeréséhez.

Mese arról, amikor Kanken obószan még világi életet élt, s tolvaj surrant be a házukba (KM 26:16)

Egyszer régen, mikor Kanken obószan még világi életet élt, s szülei házában lakott, egy éjjel tolvaj surrant be hozzájuk.

- *Tolvaj van a cubojában! – kiáltotta egy szolgáló.*

Nosza, a ház népe mind lámpást gyújtott, s elindultak keresni a tolvajt. Ahogy beléptek a cubojába, hát a tolvajnak se híre, se hamva.

- *Itt bizony nincs a tolvaj. – mondogatták egymásnak.*

Ahogy Kanken még egy pillantást vetett a szobára, hát egyszer csak megakadt a szeme a halom kóri, cuzura alóll kivillanó hakamán. Azt hitte, csak a szeme káprázik, ám ahogy odatartotta a lámpását és jobban megnézte, hát látja ám, hogy ott bújkál egy férfi, aki csak úgy reszket a félelemtől. Kanken igencsak megsajnálta a tolvajt. Elé állt, hogy a többi ember meg ne lássa.

- *Hát itt bizony nincs a tolvaj! – kiáltotta fennhangon.*

Eközben a tolvaj egyre jobban reszketett félelmében.

Mivel hogy nem látták a tolvajt, az emberek egyetértve Kankennel így szóltak:

- *Bizony, tényleg nem itt bújt meg az alávalója.*

Kimentek, a fáklyákat eloltották, és sötétség borult a szobára. Kanken így szólt suttogva a tolvajhoz:

- *Megsajnálalak, ezért segítek neked megszökni. Gyere!*

Azzal fogta a tolvajt, s kimenekítette onnan, s a cuigaki romos részéhez vezette. Ott így szólt hozzá:

- Aztán többet ne merészelj ilyet csinálni! – majd útjára eresztette.

A tolvaj futásnak eredt, Kankennek pedig még azt sem mondta meg, kiféle-miféle, a sötét miatt pedig az arcát sem láthatta.

Teltek-múltak az évek, egyszer Kanken Tógokuba indult egy kokusivel együtt. Ám valami dolga akadt újra a fővárosban, Heiankjóban ezért visszaindult. Éppen Szekijama környékén járt, amikor egyszer csak útonállóba botlott.

Látható, hogy több olyan szó is szerepel, melyeket bár lehetne már a történetben magyarra fordítani, nem tettem. Ennek az az oka, hogy ha a magyar szavak között meghagyunk néhány szót eredetiben, úgy jobban kitűnnek a szövegből, ezáltal könnyebben jegyzi meg a tanulók őket, mintha magyarra fordítanánk, és később fűznénk hozzá magyarázatot.

Nézzünk meg egy-egy lehetőséget a korábbi fejezetben felsorolt három csoport tanítási módszereire a fenti meserészlet alapján.

- A szólista

お坊さん	obōsan	szerzetes
壺屋	tsuboya	tárolószoba
行李	kōri	fűzfából vagy bambuszból készült, tárolásra szolgáló eszköz ⁴¹
葛	tsuzura	fonott vesszőkosár ⁴²
袴	hakama	hagyományos japán, bő szoknyaszerű nadrág, ma több harcművészeti stílus formaruhájának része
築垣/築地塀	tsuigaki/tsuijibei	földből készült fal tetővel
受領、国司	juryō, kokushi	tartományfőnök
平安京	Heiankyō	A Heian-kor fővárosa, mai Kyōto
東国	Tōgoku	mai Kantou
関山	sekiyama	mai Shigaken, Ootsushi

⁴¹ Sugimoto 2009:55.

⁴² Sugimoto 2009:55.

A szólista változatlan formában használható mind a három csoport esetében, a második két csoport szólistája azonban bővíthető egyéb kifejezésekkel, melyek ahhoz szükségesek, hogy a szöveget egyszerűbben tudják fordítani. Ha a diák olyan szöveggel találja szembe magát, ami túlságosan nehéz, úgy az a kudarcélményt erősíti, és elveheti a kedvét a további tanulástól. Különösen igaz ez a harmadik csoportnál.

Órai megbeszélés

Osszuk ki a meséket és a szólistát a tanulóknak. Az első csoport esetében olvassuk fel a mesét, vagy olvastassuk fel a diákokkal. Ezt követően beszéljük meg a felmerülő idegen kifejezéseket a szólista alapján.

A második és harmadik csoport esetében előre osszuk ki a meséket a diákoknak a szólistával együtt. Így előre tudnak dolgozni vele, megismerkednek a szöveggel, ezáltal az óra során hatékonyabban és gyorsabban lehet haladni az anyagban, a felolvasásnál pedig csökkenhet a lámpaláz. A közös felolvasás és fordítás közben kerítsünk alkalmat a kifejezések magyarázatára.

Feldolgozás

A mesék órai megbeszélése két féle feldolgozási módot javaslok. Az egyik a műfordítás, a másik pedig a színjátszás. Akár mind a kettőt lehet alkalmazni egy időben, de feltétlenül célszerű a csoport irányultságához, ambícióihoz alakítani a munkát. Iskolánkban már készült két kiadvány olyan történetekből, melyeket tanóra keretében fordítottak a diákok, s úgy gondolom, ezt egyéb intézményekben is alkalmazható lenne. A történetek fordítása a diákok fordítói képességét erősíteni, előadásuk pedig a szavak, nyelvtani formák memorizálását, s a beszédképességet.

9, Összegzés

Japán nyelvet tanulni komoly kitartást és időráfordítást igényel. A specifikusabb témák, amilyen a buddhista szaknyelv vagy a klasszikus japán nyelv még inkább megnehezítik a tanulást és a szakirodalom olvasását a diákok számára. Ezek mind tanulhatóak hagyományos módszerekkel, ám ez megterhelő, és néhány nehézség könnyen elveheti a tanulók kedvét. A játékos tanulás alkalmazása a főiskolai oktatásban könnyebbé teheti a nehéz tárgyak tanulását, és ami még fontosabb, szórakoztatóvá teheti a tanulás.

Bármennyire is érdeklődő az ember, ha nehézségekbe ütközik, elkedvetlenedhet, ám ha ügyes eszközöket alkalmazunk, úgy a legnagyobb nehézségeken is át lehet lendülni.

10, Függek

観硯聖人、在俗時値盗人語 (KM:26:18)

観硯聖人、在俗時値盗人語第十八
くわんけんしやうにん ざいぞくのときぬすびとにあふこと
 今昔、児共摩行シ観硯聖人ト云者有キ。
いまはむかし ちごどもなでありき 三三四 三三五
 其ガ若クシテ在俗也ケル時、祖ノ家ニ有ケルニ、夜、「壺屋ニ盗人入ヌ」ト、人
それ ざいぞく 三三六
 告ケレバ、人皆起テ、火ヲ燃シテ、壺屋ヲバ観硯モ入テ見ケルニ、盗人不見エ。然
つけ おき とも
 レバ、「盗人モ無リケリ」ト云テ、人皆出ナント為ルニ、観硯吉ク見レバ、皮子共
おき 三三九 四〇
 置タル迫ニ、裾濃ノ袴着タル男打臥タリ。若シ僻目ニヤト思テ、指燭ヲ指テ寄テ見
おき 三三九 四〇
 レバ、実ニ有リ。篩フ事無限リ。何ニ佗シク思ユラント思ニ、忽ニ道心発テ、此盗
まこと 四四 四四
 人ノ上ニ尻ヲ打懸テ、「吉ク求メヨ。此方ニハ無リケリ」ト、高ヤカニ、「盗人ニ知
うしかけ
 セン」ト思テ云ニ、盗人弥ヨ篩フ。而ル間、求タル者共モ、「此方ニモ無リケリ」
おもひ いふ
 ト云テ、皆出ヌ。指燭モ消ヌレバ、暗ク成ヌ。其時ニ、観硯、密ニ盗人ニ、「起上
いっで
 卷第二十六 観硯聖人在俗時値盗人語第十八

今昔物語集

テ、我ガ脇ニ交^{まぎれ}テ出^{いで}ヨ。糸^{いと}惜^{をし}ケレバ逃^{にが}サムト思フゾ」ト云ケレバ、盗人、和^{やは}ラテ、觀硯ガ脇ニ付^{つき}テ出^{いで}ツ。築垣^{ついがき}ノ崩^{くづれ}ノ方ニ将^{あてゆき}行テ、「今ヨリ此^かル事ナセソ。糸^{いと}レバ逃スゾ」ト云テ、押^{おし}出^{いだ}ツ。然レバ、逃テ走^さリ去^さヌ。誰^{たれ}ト云事モ、何^{いか}デカハト為^すル。

其^{その}後、觀硯、年^{とし}来^{ころ}ヲ経^へテ、東国^{とうこく}ノ受^じ領^{りやう}ニ付^{つき}テ行^{ゆき}ヌ。而^{しか}ル^六要^{えうじ}事^七有^あテ京^{きやう}ニ上^{のぼ}関^{かん}山^{さん}ノ辺^{わたり}ニシテ盗人^{あひ}ニ合^あヌ。盗人多クシテ箭^やヲ射^い懸^{かけ}ケレバ、觀硯ガ具^ぐシタリケ共、皆^{みな}逃^{にげ}散^{ちり}ヌ。觀硯ハ、不^い被^{られ}射^しト繁^{しげ}キ藪^{やぶ}ニ馬^{うま}ヲ押^{おし}寄^よケル、藪ノ中ヨリ、盗人三許^{ばかり}出^{いで}テ、觀硯ガ馬^{うま}ノ口^{くち}ヲ取^とツ。或^{ある}ハ鐙^{あぶみ}ヲ抑^{おさ}へ、或^{ある}ハ轡^{くつわ}ヲ取^とテ、谷^{たに}迫^のニ只^{ただ}追^{おひ}ニ行^ゆク。盗人ナラバ衣^{きぬ}ヲ剥^{はぎ}、馬ヲ取^とランコソ例^{れい}ノ事ナルニ、此^かク自^{みづか}ラ「ヲ」、追^{おひ}

情けは人のためならず⁴³

今は昔、観硯という名の坊さんがいた。

この人がまだ若く、出家する以前の話だが、両親に家に住んでいたころ、そこへ盗人がしのびこんだことがある。

「出あえ、出あえ、あやしいやつを見かけたぞ。」

召し使いどものさけび声におどろいて、夜中というのに起きだし、

「どこだどこだ。」

家じゅうみんなでさがしまわったが、盗人の姿は見えない。

「壺屋じゃないかな。」

といいだすものがあり、手燭をかかげて、どやどやとなかへはいった。壺屋とは、三方を土壁で塗りあげ、火災のさい焼け残るように工夫した物置納戸のことである。しかし、どこにひそんだか壺屋の内にも盗人はいない。

「おかしいな。」

「しかたがない。もっと、ほかをさがそう。」

と、家の者は出ていってしまった。

観硯もつついて出ようとして、ふと見ると、行李やら葛やらごたごた積みかさねてあるあいだから、袴の裾がチラとはみだしている。

（さては？）

と勘づいてよくよくのぞくと、案にたがわず男がひとり、荷物のすきまに身をふせているではないか。

（盗人だ。でも、背中がぶるぶるふるえている。こわくてたまらないのだろう。）

そう思うとかわいそうになり、家人に気づかれぬよう前にたちはだかつて、

「さて、壺屋にもいないとすると、どろぼうめ、どこへ失せおったかな。」

わざとおおごえでいいながら手燭の火を吹き消した。とたんにあたりはまっ暗になる。

観硯は盗人の襟がみをつかんで引きおこし、

「安心しろ、おまえがあわれなので逃がしてやるのだ。おれの片脇にくっついて出ろ。そしてもう二度と、悪いことはするなよ。」

さとして外へ出た。そしてこっそり庭をよこぎり、築地塀のくずれたところまでつれていって、盗人を逃がしてやったのである。

闇のなかだし、おたがいに顔を見たわけではない。盗人はひとことも口をきかなかった。ただふるえながら観硯のからだにかくれるようにして壺屋を出て、いちもくさんに走って逃げ去ったのだ。

さて、この事件から数年後、観硯は東国の任地へくだるある国司にしたがって、彼もまた関東へおもむいたのだが、まもなく用事ができて、また上京することになった。国司の一行まじっていったときとはちがい、こんどは自分ひとり……。ほんのわずかな共をつれただけの旅だから、ひどく心細い。

（ぶじに京都のわが家まで、もどれるかな。）

おっかなびつくり泊まりをかさねて、関山というところまできたとき、

「待てッ。」

行く手をさえぎったのは、おおぜいの山賊である。

⁴³ Sugimoto 2009: 54-57.

11, Bibliográfia

- Boldizsár, I. 2010. Meseterápia – Mesék a gyógyításban és a mindennapokban. Magvető, Budapest.
- Bednorz, P. – Schuster, M. 2006. Bevezetés a Tanulás Lélektanába. Medicina Könyvkiadó Rt, Budapest.
- Fuertes, M. L. 2010. Brainy Ways to Teach Kids Through Stories
- Kato, S. 1979. A History of Japanese Literature – The First Thousand Years , Kodansha International, Tokyo.
- Keene, D. 1999. Seeds in the heart. Columbia University Press, New York.
- Kelley, J. E. 2006. Analyzing Ideology in a Japanese Fairy Tale, Volume 10, Issue 2 The Looking Glass 2 April.
- Konishi, J. 1991. A history of Japanese Literature vol. 3: The Middle Ages. Princeton University Press, Oxford.
- Smith, R. 1966. „On Certain Tales of the Konjaku Monogatari as Reflections of Japanese Folk Religion" Asian Folklore Studies, 25: 221-33.
- Sugimoto, S. 2009. Konjaku Monogatarishū. Kodansha International, Tōkyō.
- Lazar, G. 1993. Literature and Language Teaching – A guide for teachers and trainers, Camvridge University Press, Cambridge.
- Byram, M. 1989 Cultural Studies in Foreign Language Education, Multilingual Matters LTD, Clevedon.
- Kamada O., Jacobsen W.M. 1990. On Japanese and How to Teach it. Japan Times. Tokyo.
- Varrók, I.1995. Szöveggyűjtemény Iskolás gyerekek számára, Tárogató, Budapest.